

Εισήγηση του Καθηγητή Νίκου Λυγερού με θέμα:

"Τοποστρατηγική προσέγγιση της Μικρασιατικής Καταστροφής"

Πολιτιστικός Σύλλογος Νέας Μαγνησίας

Λαμία, 12/09/2010

Ευχαριστώ, πρώτα από όλα, για την πρόσκληση. Ξέρω ότι είναι μια ημερομηνία μνήμης, αλλά θα ήθελα να επικεντρωθώ σ' ένα κομμάτι, αυτό που αφορά – το είπε κι ο κύριος Δήμαρχος μάλιστα - στο ότι οι λαοί που ξεχνούν το παρελθόν είναι καταδικασμένοι να το ξαναζήσουν. Αυτό που άκουσα σχετικά με την ελπίδα δεν μας αφορά εδώ, διότι μερικές φορές μιλούμε για τις αλησμόνητες πατρίδες και ξέρουμε πολύ καλά ότι πολλοί από τους δικούς μας τις έχουν, ήδη, ξεχάσει. Άρα θα ήθελα απλώς να κάνω μια μικρή ανάλυση της Μικρασιατικής Καταστροφής από μια άποψη, η οποία αφορά στην στρατηγική και συγκεκριμένα στην τοποστρατηγική. Έχετε ακούσει, φαντάζομαι, την έννοια της γεωστρατηγικής που αφορά στην γεωγραφία και την στρατηγική. Η τοποστρατηγική ασχολείται με τις σχέσεις των ανθρώπων μέσα στο χρόνο κι όχι αποκλείστηκα μέσα στο χώρο. Τι εννοώ με αυτό; Όταν κοιτάζουμε όλο το θέμα της Μικρασιατικής Καταστροφής και ειδικά τις γενοκτονίες, καταλαβαίνουμε ότι υπάρχει μια συστηματική καταστροφή. Για να υπάρχει μια συστηματική καταστροφή, πρέπει να υπάρξει μια στρατηγική. Πολύ συχνά, εμείς ως θύματα, δεν έχουμε μια στρατηγική αντιμετώπισης του προβλήματος, διότι θεωρούμε μόνο το αποτέλεσμα. Θα ήθελα, λοιπόν, εδώ να αναλύσουμε το αποτέλεσμα, το οποίο συνίσταται στο ότι, ουσιαστικά, τώρα δεν υπάρχει Έλληνας από τον μικρασιατικό χώρο. Είναι διαφορετικό το ότι δεν υπάρχει ελληνισμός. Και θα εξηγήσουμε τι εννοούμε: Όταν κοιτάζετε αυτή τη Μικρασιατική καταστροφή, η οποία επικεντρώνεται νοητικά ή τουλάχιστον παραδοσιακά σε δυο σημεία, στη γενοκτονία και στην καταστροφή της Σμύρνης, έχουμε την εντύπωση ότι είναι δυο κομμάτια τα οποία δεν έχουν σχέση άμεση μεταξύ τους. Στη πραγματικότητα, όταν θα κοιτάξετε την εξέλιξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, των Νεότουρκων και του Μουσταφά Κεμάλ, θα δείτε ότι υπάρχει μια συνέχεια, μια αληθινή στρατηγική που επετεύχθη και η οποία είχε ως στόχο, αυτό που λέμε εμείς, την εκκαθάριση του χώρου. Αν δίναμε μεγαλύτερη προσοχή, θα είχαμε ένα εύλογο ερώτημα. Όλοι βέβαια ξέρετε για τη Μικρασιατική καταστροφή, αλλά, ίσως, ποτέ δεν αναρωτηθήκατε γιατί τα γεγονότα είχαν αυτή τη σειρά. Δηλαδή, θα μπορούσε να υπάρξει καταστροφή της Σμύρνης πριν τη γενοκτονία των Ποντίων; Ξέρετε, δεν το σκεφτόμαστε αυτό και κοιτάζουμε μόνο την ιστορία. Το βλέπουμε με έναν τρόπο αναλλοίωτο. Στην πραγματικότητα, όταν κοιτάζετε τώρα το τουρκικό καθεστώς, θα πρέπει καταλαβαίνετε ότι αυτό που έχει σημασία σε μια γενοκτονία είναι να μην αφήσετε ίχνη μετά. Για να μην αφήσετε ίχνη, λοιπόν, αρχίζετε τη γενοκτονία από το κέντρο. Γιατί; Γιατί τα παράλια ελέγχονται πολύ πιο εύκολα. Άρα όταν εξετάζετε το πρόβλημα τοποστρατηγικά, μπορείτε να καταλάβετε ότι οι πρώτες φάσεις της γενοκτονίας του ελληνικού στοιχείου - κι όχι μόνο, γιατί υπάρχουν και Ασσυροχαλδαίοι και οι Αρμένιοι - θα αρχίσει από το κέντρο της Τουρκίας και σιγά σιγά θα απλωθεί εξωτερικά. Αυτό, επιπλέον, σας εξηγεί γιατί υπάρχει μια ξεχωριστή υπόθεση όσον αφορά το ποντιακό στοιχείο. Διότι από τη φύση, λόγω των βουνών, ήταν απομονωμένο αυτό το στοιχείο. Σας θυμίζω ότι, από τους ίδιους, οι Αρμένιοι θεωρούνται ο λαός των βουνών και οι Πόντιοι ο λαός της θάλασσας. Όσοι ζουν στα παράλια του Πόντου, με δεδομένα τα

γύρω βουνά, είναι εντελώς απομονωμένοι. Η απομόνωση αυτή ήταν που τους επέτρεψε να διαρκέσουν στα βάθη του χρόνου. Το ξέρουμε ήδη και από το Βυζάντιο και την Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας. Όταν θα φτάσουμε σε αυτή τη φάση βέβαια δεν υπάρχει πια Καππαδοκία. Η Καππαδοκία ήταν φυσιολογικό να εξοντωθεί εξ αρχής, διότι ήταν λιγότερο προσβάσιμη από τις άλλες χώρες, τις Μεγάλες Δυνάμεις. Κατά συνέπεια, η εκκαθάριση γίνεται από το κέντρο και πάει προς τις ακτές. Όταν θα φτάσουμε στη γενοκτονία και συγκεκριμένα στον Πόντο, θα διαπιστώσουμε ότι σχετίζεται, βέβαια, και με το επίπεδο των θυμάτων. Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε υψηλές προδιαγραφές κι άρχισε σιγά-σιγά το ελληνικό πλαίσιο να αναπτύσσεται και να μην είναι πια μόνο και μόνο ένας οικονομικός παράγοντας, αποτέλεσε έναν γεωστρατηγικό και τοποστρατηγικό στόχο για το τουρκικό καθεστώς. Κατά συνέπεια, βλέπουμε ότι αυτή η προέκταση του κέντρου τείνει στα άκρα κι έτσι πρώτα, βέβαια, έγινε η πρόσβαση από την πλευρά του Εύξεινου Πόντου, για να καταλήξει τελικά στη Μικρά Ασία. Γιατί γίνεται όλη αυτή η διαδικασία και γιατί χρησιμοποιείται αυτή η τεχνική; Είναι πολύ απλό. Όταν θα αρχίσει η πρώτη γενοκτονία, όσο αφορά τους Αρμένιους και στο 1915, θα έχουμε ήδη ίχνη από το 1894. Σας υπενθυμίζω ότι ήδη στο Συνέδριο του Βερολίνου, το 1878, έγιναν αναφορές ότι υπάρχουν προβλήματα με τους Αρμένιους και με τους Έλληνες στην Τουρκία, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, αλλά κανένας δεν έκανε τίποτε, όπως και τώρα δεν κάνουμε τίποτε, διότι θεωρούσαμε ότι δεν είναι σοβαρό το πρόβλημα και μάλιστα αυτό υπάρχει και στα πρακτικά. Στην πραγματικότητα, αυτό που έγινε είναι ότι η γενοκτονία των Αρμενίων εκδηλώθηκε προς τα έξω, υπήρξαν αντιδράσεις, μεγάλες αντιδράσεις, και γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε μια άλλη τεχνική που λέγεται το «λευκό μακελειό». Δηλαδή, μεγάλες πορείες μέσα στο χιόνι που τελικά αποδεικνύουν, ως ίχνος, ότι η γενοκτονία έγινε με ένα τρόπο φυσικό και όχι καθοδηγούμενο. Στην πραγματικότητα είναι ένας τρόπος να εξοντώσετε τον πληθυσμό από τη κούραση και τις κλιματικές συνθήκες, έτσι ώστε να φαίνεται φυσιολογικός ο θάνατος. Αυτή η ιδέα, λοιπόν, προωθήθηκε και από τον Μουσταφά Κεμάλ, ώστε η καταστροφή της Σμύρνης να είναι απλώς η τελική φάση. Έχουμε ένα άλλο πρόβλημα στο διεθνές δίκαιο. Βλέπετε ότι πολύ συχνά μιλάμε για τη γενοκτονία των Ποντίων και δεν εννοούμε τη γενοκτονία του Ελληνισμού· είναι πιο αφαιρετικό και πιο δύσκολο και πιο μη συγκεκριμένο. Με ποια έννοια; Στην καταστροφή της Σμύρνης, θα χρησιμοποιηθεί, αν θέλετε, η εμπλοκή του ελληνικού στρατού και κατά συνέπεια θα είμαστε σε μια φάση εγκλήματος πολέμου, το οποίο δεν είναι στην ίδια κατηγορία με μια γενοκτονία, η οποία είναι αποκλειστικά ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Αυτό δεν έχει, ουσιαστικά, μεγάλη σημασία για εμάς τους Έλληνες. Έχει σημασία το πώς προβάλλουμε το θέμα στο εξωτερικό. Αλλά αυτό που θέλω να σας δείξω μέσα από αυτή τη ανάλυση, είναι ότι η γενοκτονία δημιουργήθηκε για να μην αφήνει ίχνος. Αυτό το θέμα, το ίχνος, είναι που πρέπει να μας προβληματίσει τώρα. Ο μόνος τρόπος για να υπάρχουν τα θύματα, τα οποία τώρα είναι νεκρά, είναι η μνήμη. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος, δεν υπάρχει κανένα άλλο εργαλείο ανθρώπινο, το οποίο μπορεί να κάνει μια υπέρβαση όσον αφορά στο θάνατο. Όταν βλέπετε, λοιπόν, αυτή την ανάλυση, πολύ φυσιολογικά πια θα ακούσετε τον κ. Νταβούντογλου να μας εξηγεί ότι τα νησιά του Αιγαίου ενοχλούν την Τουρκία, διότι δεν έχει αρκετό ζωτικό χώρο. Πολλοί από εμάς δεν αντιδρούν, διότι δεν συνειδητοποιούν ότι είναι απλώς η συνέχεια των προηγούμενων κινήσεων. Δηλαδή, αν οι Τούρκοι δεν βρίσκονταν στα παράλια της Μικράς Ασίας, κανένας δεν θα έλεγε ότι μπορεί τα νησιά του Αιγαίου να είναι ένα πρόβλημα. Πρέπει, επιπλέον, να καταλάβουμε ότι τοποστρατηγικά το Αιγαίο είναι που έχει σώσει την Ελλάδα, διότι αποτελεί ένα μεγάλο εμπόδιο. Πολύ συχνά σας μιλούν για απομονωμένα νησιά, άγονες γραμμές, παραμεθόριους χώρους

και στην πραγματικότητα ξεχνούν να σας πουν ότι το Αιγαίο είναι το πιο ανθεκτικό στοιχείο του Ελληνισμού, είναι αυτό που προστατεύει την στερεά Ελλάδα. Με ποια έννοια; Φανταστείτε ότι δεν υπάρχει Αιγαίο κι είναι μόνο ξηρά. Το αποτέλεσμα είναι πολύ απλό. Το έχετε με την εικόνα της Αρμενίας. Η Αρμενία παλιά ήταν η χώρα των τριών θαλασσών. Όταν κοιτάξετε τώρα τον χάρτη και δείτε το μέγεθος της Αρμενίας, θα καταλάβετε ποιο θα ήταν το πρόβλημα αν είχαμε μόνο ξηρά. Άρα η θάλασσα είναι η δύναμη μας, όμως πρέπει να την προστατέψουμε. Επανέρχομαι λοιπόν σε αυτές τις δηλώσεις του τύπου *«δεν πρέπει να εφαρμοστούν τα 12 μίλια»*, *«τα νησιά του Αιγαίου δεν μας επιτρέπουν μια πρόσβαση λόγω της οικονομίας μας»*, *«πρέπει να έχουμε μηδενικές τριβές με τους εσωτερικούς παράγοντες»* και αν εξετάσετε τους χάρτες, βλέπετε ότι προωθούν χάρτες, όπου ενσωματώνονται φυσιολογικά αυτά τα νησιά, διότι θεωρούν ότι θα έπρεπε το Αιγαίο πάνω κάτω να το διαχειρίζονται και τα δυο κράτη, λόγω ειρήνης. Εσείς που είστε πρόσφυγες ξέρετε πόσο γελοίο είναι αυτό το επιχείρημα. Διότι έχουν φτάσει να πατήσουν πάνω στα κόκκαλα των προγόνων σας, για να σας εξηγήσουν ότι και πάλι ενοχλείτε. Το θέμα μας, λοιπόν, δεν είναι απλώς να έχουμε ελπίδα. Ελπίδα προς τι; Άκουσα την λέξη ελπίδα. Το θέμα τώρα είναι ότι αν ξεχάσουμε αυτά τα γεγονότα και δεν τους δώσουμε τη σημασία που έχουν, τότε δεν θα αντισταθούμε ούτε και τώρα. Είμαστε σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο, το Αιγαίο είναι ανθεκτικό, τα νησιά μας είναι σημαντικά, το Καστελόριζο είναι μια ειδική περίπτωση που πρέπει να την προωθήσουμε, έτσι ώστε να έχουμε πραγματικά αυτή την μνήμη του Αιγαίου που είχαν οι προγονοί μας και από τα παράλια. Δεν αρκεί απλώς να αναφερόμαστε σε αυτές τις μνήμες και, μερικοί από μας, να γινόμαστε γραφικοί και να βλέπουν κάποιοι πολιτικοί παράγοντες σε διάφορους χώρους και να μας εξηγούν ότι *«εντάξει μας υπενθυμίζετε τα γεγονότα του '22 αλλά τώρα τι να κάνουμε»*. Το θέμα είναι ότι τώρα συνεχίζεται η ίδια πολιτική και κανένας δεν λέει τίποτε, ενώ ξέρουμε ότι αυτά έχουν προκαλέσει θύματα και γενοκτονίες. Υπάρχει λοιπόν το πλαίσιο της αναγνώρισης των γενοκτονιών, αλλά υπάρχει κι η στάση μας. Όταν σας λένε είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε, δεν σημαίνει πως από μόνο του είναι σημαντικό. Είναι για να δράσετε και να κάνετε κάτι. Αυτό που προσπαθούμε να πούμε ακόμα και σε αυτές τις Σχολές, όπου διδάσκουμε, είναι ότι η δράση πρέπει να γίνει μέσω της συνείδησης. Διότι αλλιώς δεν έχει νόημα. Άρα η μνήμη από μόνη της μετατρέπεται μόνο και μόνο σε ανάμνηση χωρίς δράση. Δεν είμαστε λοιπόν της ανάμνησης. Δεν βρισκόμαστε εδώ απλώς για να θυμηθούμε, αλλά βέβαια για να μη ξεχάσουμε και να παράγουμε ένα έργο, το οποίο ονομάζεται Ελληνισμός σε ολόκληρο τον κόσμο. Σας ευχαριστώ πολύ.